

Зіньковський І. П.,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИКОНАННЯ СЛІДЧИМ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ

EXECUTION BY INVESTIGATOR A RULING OF AN INVESTIGATING JUDGE ON THE PROVISIONAL ACCESS TO OBJECTS AND DOCUMENTS

Статтю присвячено аналізу проблем виконання слідчим ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів. Виокремлено недоліки нормативної регламентації та проблемні питання практичної реалізації норм КПК у цій сфері, сформульовано пропозиції щодо їх усунення.

Ключові слова: тимчасовий доступ до речей і документів, ухвала слідчого судді, слідчий, оперативні підрозділи, речі і документи, вилучені в межах тимчасового доступу до речей і документів.

Статья посвящена анализу проблем исполнения следователем определения следственного судьи о временном доступе к вещам и документам. Выделены недостатки нормативной регламентации и проблемные вопросы практической реализации норм УПК в этой сфере, сформулированы предложения по их устранению.

Ключевые слова: временный доступ к вещам и документам, определение следственного судьи, следователь, оперативные подразделения, вещи и документы, изъятые в пределах временного доступа к вещам и документам.

The article is devoted to the analysis of problems of execution by investigator a ruling of an investigating judge on the provisional access to objects and documents. The disadvantages of regulation and problematic issues of practical implementation of the CPC norms in this area are identified, proposals for their elimination are formulated.

Key words: provisional access to objects and documents, ruling of the investigating judge, investigator, operational units, objects and documents, seized during provisional access to objects and documents.

Реалізація завдання кримінального провадження, яке полягає у забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, вимагає чіткості та несуперечливості норм кримінального процесуального законодавства, які регламентують заходи забезпечення кримінального провадження, в тому числі тих, що не належать до запобіжних заходів. Адже одним з елементів верховенства права є юридична визначеність, яка вимагає, щоб юридичні норми були чіткими і точними та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишалися передбачуваними [1, п. 46]. Ця вимога стосується і нормативної регламентації тимчасового доступу до речей і документів. Слідчий на підставі ухвали слідчого судді отримує повноваження здійснити тимчасовий доступ до речей і документів. Попри те, що виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів присвячена ст. 165 КПК, низка аспектів виконання цієї ухвали слідчим залишаються проблемними.

Проблематиці тимчасового доступу до речей і документів присвячені дослідження Д.О. Алексєєвої-Процок, С.В. Андрусенка, О.В. Білоуса, О.В. Верхогляд-Герасименко, І.В. Гловюк, О.М. Гуміна, Н.С. Карпова, М.П. Климчука, О.І. Коровайка, Б.А. Куспись, Г.М. Куцкір, М.А. Макарова, Н.С. Моргун, О.В. Музиченка, М.А. Погорецького, Д.Б. Сергєєвої, В.І. Сліпченка, М.І. Соф'їна, О.С. Старенького, С.Р. Тагієва, О.Ю. Татарова, Л.Д. Удалової, В.І. Фаринника, В.О. Фінагєєва, О.Ю. Хабло, С.С. Чернявського,

А.В. Чуба, О.Г. Шило, А.О. Шульги та ін., проте питання виконання слідчим ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів є малодослідженими і розглядаються, як правило, у контексті більш загальних питань тимчасового доступу до речей і документів.

Метою статті є виокремлення недоліків нормативної регламентації та проблем практичної реалізації норм КПК стосовно виконання слідчим ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів, формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів регламентується ст. 165 КПК, проте вона не дає відповідей на низку питань, які виникають у правозастосовчій практиці. Це стосується насамперед суб'єкта виконання ухвали. Як правило, якщо із клопотанням звертається сторона обвинувачення, то виконання ухвали доручається слідчому, прокурору або їм обом [2; 3; 4]. Проте є приклади іншого застосування положення п. 1 ч. 1 ст. 164 КПК, а саме: «надати старшому слідчому в ОВС ГСУ НП України Харкевичу В.П., слідчим слідчої групи у кримінальному провадженні № 4201600000002842 від 12.10.2016 р., із правом передоручення іншому оперативному підрозділу в порядку ст. 40 КПК України, тимчасовий доступ до оригіналів документів із можливістю їх вилучення в копіях, які зберігаються в Міністерстві охорони здоров'я України, яке розташоване за адресою: м. Київ, вул. Михайла Грушевського, 7» [5]; «надати слідчому СВ Індустріаль-

ного ВП ДВП ГУНП у Дніпропетровській області ОСОБА_1 або іншим співробітникам Індустріального ВП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області за дорученням слідчого дозвіл на тимчасовий доступ та вилучення історії стаціонарного хворого» [6]; «надати оперуповноваженому сектору карного розшуку Інгулецького відділення поліції Криворізького відділу поліції Головного управління Національної поліції в Дніпропетровській області ОСОБА_2 тимчасовий доступ» [7]; «надати дозвіл слідчому або за її дорученням – старшому інспектору Черкаського відділу протидії кіберзлочинам Київського управління кіберполіції» [8]; «надати (забезпечити) тимчасовий доступ старшому слідчому Лівобережного ВП Центрального ВП ГУНП в Донецькій області ОСОБА_2 або уповноваженій нею особі на підставі ст. 40, ч. 6 ст. 218 КПК України до історії хвороби» [9]; «надати слідчому Дніпровського ВП ГУНП в Запорізькій області ОСОБА_1 або за його дорученням – оперативним працівникам дозвіл на тимчасовий доступ і вилучення» [10]. Як видно, тимчасовий доступ надається не тільки співробітникам оперативних підрозділів, а й співробітникам інших підрозділів, зокрема, Національної поліції. Як видається, за наявних правил п. 1 ч. 1 ст. 164 КПК таке рішення може привести до того, що щодо отриманих доказів можуть заявлятися клопотання щодо їх недопустимості, оскільки в ухвалі слідчого судді не визначена суттєва умова дозволу на тимчасовий доступ до речей і документів. Зазначене питання вже дискутувалося у наукових джерелах, і для задоволення потреб практики пропонувався надати можливість виконання ухвал слідчих суддів, судів про тимчасовий доступ до речей та документів оперативним підрозділам за дорученням слідчих [11, с. 69–70], викласти п. 1 ч. 1 ст. 164 КПК в такій редакції: «1) прізвище, ім'я та по батькові слідчого або прокурора, якому надається право тимчасового доступу до речей і документів, або оперативний підрозділ, якому доручається виконання ухвали» [12, с. 236]; ч. 1 ст. 41 КПК України доповнити положенням про те, що оперативні підрозділи на підставі доручення здійснюють не лише слідчі (розшукові) дії, а й заходи забезпечення кримінального провадження [13, с. 233]; передбачити доручати проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, а також тимчасового доступу до речей та/або документів (за ухвалою суду) відповідним оперативним підрозділам [14, с. 10]; передбачити доручати проведення також інших процесуальних дій [12, с. 232; 15, с. 6; 16, с. 97]. Варто, як видається, запропонувати дещо інший підхід і, не змінюючи п. 1 ч. 1 ст. 164 КПК, внести доповнення до ст. 41 КПК, передбачивши виконання оперативними підрозділами інших процесуальних дій, що, відповідно, дасть змогу слідчому просити доручити виконання конкретному співробітнику оперативного підрозділу, чіє прізвище, ім'я та по батькові і буде вказуватися в ухвалі слідчого судді.

Проте і така пропозиція не вирішує питання, яке має місце на практиці, коли співробітники оперативних підрозділів сприяють слідчому у виконанні

ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів. Таким чином, ліквідуючи цю прогалину, варто у ст. 41 КПК передбачити виконання оперативним підрозділами доручень слідчих щодо супроводження у проведенні процесуальних дій.

Як зазначає Г.М. Куцкір, ще одним із спірних питань, які виникають під час розгляду клопотань цієї категорії, є питання, пов'язане з тим, на який орган досудового розслідування варто покласти обов'язок виконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів, які перебувають в іншому за територіальністю місці, ніж те, де проводиться досудове розслідування, оскільки законодавцем вирішення цього питання не передбачено. На її погляд, варто доповнити ст. 165 КПК України частиною п'ятою такого змісту: «Обов'язок виконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів, які знаходяться в іншому за територіальністю місці, ніж те, де проводиться досудове розслідування, покладається на орган досудового розслідування, який територіально знаходиться за місцем розташування речей або документів, тимчасовий доступ до яких було дозволено ухвалою слідчого судді» [17, с. 77–78]. Відзначимо, що є приклад надання тимчасового доступу уповноваженій слідчим особі на підставі ст. 40, ч. 6 ст. 218 КПК України до історії хвороби [9]. Але така пропозиція формально суперечить п. 1 ч. 1 ст. 164 КПК, що може привести до відмови власника речей і документів виконувати ухвалу, і тому навіть у таких ситуаціях варто зазначити прізвище, ім'я та по батькові особи, якій надається право тимчасового доступу до речей і документів.

Проблемним у літературі та на практиці є питання щодо застосування п. 7 ч. 1 ст. 164 КПК, адже немає визначеності, чи це строк виконання ухвали, тобто строк, коли слідчий має реально здійснити ознайомлення, копіювання та/або вилучення речей та документів (таку думку висловлюють О.Г. Шило та О.В. Верхогляд-Герасименко [18, с. 286], Л.Д. Удалова та О.В. Білоус [19, с. 97]), чи строк, протягом якого вилучені речі або документи можуть знаходитися у слідчого (зокрема, В.І. Фаринник зазначає, що у строк дії ухвали входить час, протягом якого слідчий, прокурор повинні «розпорядитись» майном – тобто або повернути його власнику, або звернутися до суду із клопотанням про накладення арешту [20, с. 136]). Положення ч. 1 ст. 100 КПК непрямо вказують на те, що це строк знаходження речей і документів у слідчого, адже речовий доказ, який був наданий стороні кримінального провадження або нею вилучений, повинен бути якнайшвидше повернутий власнику, крім ситуацій, передбачених статтями 160–166, 170–174 КПК.

Що стосується судової практики, то на рівні інформаційного роз'яснення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ вказано, що слідчий суддя повинен зазначити строк її (ухвали) дії, враховуючи, що строк дії тимчасового доступу до речей і документів не може становити більше одного місяця. Варто зазначити, що у разі нездійснення представником

правоохоронного органу протягом визначеного в ухвалі слідчого судді строку доступу до речей і документів слідчий за погодженням із прокурором або прокурор має звернутися із клопотанням ще раз, зазначивши, крім іншого, обставини, що завадили йому здійснити такий доступ у межах визначеного в ухвалі слідчого судді часу (Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження» від 5 квітня 2013 р.). Таке роз'яснення вказує на те, що цей строк пов'язується саме зі здійсненням (отриманням) тимчасового доступу, а не зі строком зберігання речей і документів, як на це вказується у деяких джерелах [13, с. 235–236; 20, с. 136]. В ухвалах слідчих суддів теж вказується строк їх виконання [21] та строк дії [22], а останнє також допускає подвійне тлумачення.

Водночас нормативна регламентація, яка викликає такі різні тлумачення серед науковців та практиків, безумовно, суперечить засаді юридичної визначеності і потребує вирішення на нормативному рівні. Є пропозиція доповнити ч. 1 ст. 164 КПК положенням про те, що в ухвалі слідчого судді, суду має бути зазначено строк тимчасового доступу до речей та документів, пов'язаних з їх вилученням, який не може перевищувати двох місяців [13, с. 236]. Але ця пропозиція стосується більше правового режиму вилучених речей і документів. Для уточнення п. 7 ч. 1 ст. 164 КПК та акцентування на тому, що зазначений строк є строком звернення ухвали слідчого судді до виконання, пропонуємо викласти його у такій редакції: «7) строк, протягом якого ухвала може бути пред'явлена фізичній або юридичній особі, які мають надати тимчасовий доступ до речей і документів, що не може перевищувати одного місяця із дня постановлення ухвали».

Вищерозглянута невирішена проблема щодо строку дії ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів породжує ще одну проблему: адже, якщо строк виконання ухвали – це строк її звернення до виконання, то невстановленим є строк, на який можуть бути вилучені речі та документи на підставі цієї ухвали. А це вже суперечить ст. 1 Протоколу 1 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, яка передбачає: «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права», адже умови тут чітко не визначені. Проте ЄСПЛ звертає увагу на те, що друге речення першого пункту дозволяє позбавлення власності лише «на умовах, передбачених законом». Більше того, верховенство права, один із фундаментальних принципів демократичного суспільства, є наскрізним принципом всіх статей Конвенції [23, п. 49]. Відзначимо при цьому, що це майно не є тимчасово вилученим у розумінні ч. 1, 2 ст. 168 КПК. Водночас,

як передбачає ч. 1 ст. 100 КПК, речовий доказ, який був наданий стороні кримінального провадження або нею вилучений, повинен бути якнайшвидше повернутий володільцю, крім випадків, передбачених статтями 160–166, 170–174 КПК. Але якщо із правовим режимом майна, на який накладено арешт, питань у цьому контексті не виникає, то коли мають бути повернені речі і документи, вилучені у межах тимчасового доступу до речей і документів, із положень і ст. 100 КПК також незрозуміло, а під час реалізації наведеної вище пропозиції щодо уточнення п. 7 ч. 1 ст. 164 КПК, ст. 100 КПК фактично втрачить властивість відсильної норми.

Все це вказує на необхідність виокремлення особливого правового режиму речей і документів, вилучених у межах тимчасового доступу до речей і документів. За чинної нормативної моделі тимчасового доступу до речей і документів він може полягати у такому: слідчий після тимчасового доступу у формі вилучення (виїмки) остаточно вирішує питання про те, чи мають ці речі та документи значення для кримінального провадження, і звертається до слідчого судді із клопотанням про арешт майна; проте це потребуватиме уточнення положень глави 17 щодо арешту майна з метою забезпечення збереження не тільки речових доказів, а й доказів загалом.

Унаслідок ненадання слідчому тимчасового доступу до речей і документів особою, яка вказана в ухвалі слідчого судді, слідчий суддя за клопотанням сторони кримінального провадження, якій надано право на доступ до речей і документів на підставі ухвали, має право постановити ухвалу про дозвіл на проведення обшуку згідно з положеннями КПК з метою відшукування та вилучення зазначених речей і документів. Це положення ст. 166 КПК прописується в ухвалах слідчих суддів [3; 24]. Проте такий алгоритм дій слідчого ніяк не забезпечує оперативність подолання протидії наданню тимчасового доступу до речей і документів, адже для складання клопотання, його погодження із процесуальним керівником, звернення з клопотанням до слідчого судді, його розгляду та вирішення потрібен час, а незацікавлені у наданні тимчасового доступу до речей і документів особи можуть цей час використати для приховування або знищення речей і документів, і вся ця діяльність слідчого виявиться марною, що ніяк не сприятиме виконанню завдань кримінального провадження. І ця проблема стосується тимчасового доступу до речей і документів не тільки зі сторони обвинувачення, і й зі сторони захисту також. Крім того, відсутність у ст.ст. 164, 165 КПК вказівки на строк, протягом якого особа має надати тимчасовий доступ до речей і документів, приводить на практиці до того, що особа відкладає момент надання, формально у цьому не відмовляючи, тим самим позбавляючи слідчого можливості ініціювати застосування механізму, передбаченого ст. 166 КПК. Для запобігання можливим зловживанням можливо запропонувати доповнити ч. 1 ст. 165 КПК вказівкою на те, що особа, яка зазначена в ухвалі слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів як

власник речей або документів, зобов'язана негайно, а у разі, коли надання тимчасового доступу до речей і документів потребує технічної обробки значного обсягу інформації або пошуку інформації серед значної кількості даних, у строк, погоджений з особою, зазначеною у відповідній ухвалі слідчого судді, суду, надати тимчасовий доступ до зазначених в ухвалі речей і документів особі, зазначеній у відповідній ухвалі слідчого судді, суду.

Висновки. Забезпечення юридичної визначеності у контексті нормативної регламентації виконання слідчим ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів вимагає внесення змін та доповнень до КПК у частині можливості слідчого доручити виконання ухвали оперативним підрозділам, доручити здійснювати супроводження виконання ухвали, визначення строку пред'явлення ухвали до виконання, строку надання тимчасового доступу до зазначених в ухвалі речей і документів, виділення особливого правового режиму речей і документів, вилучених у межах тимчасового доступу до речей і документів, фіксування тимчасового доступу до речей і документів. Пропонуються такі зміни та доповнення: щодо можливості слідчого доручити виконання ухвали оперативним підрозділам доручити здійснювати супроводження виконання ухвали – внести доповнення до ст. 41 КПК, якими передбачити виконання оперативними підрозділами інших процесуальних дій, а також виконання

оперативними підрозділами доручень слідчих щодо супроводження у проведенні процесуальних дій; щодо визначення строку пред'явлення ухвали до виконання – п. 7 ч. 1 ст. 164 КПК викласти у такій редакції: «7) строк, протягом якого ухвала може бути пред'явлена фізичній або юридичній особі, які мають надати тимчасовий доступ до речей і документів, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали»; щодо строку надання тимчасового доступу до зазначених в ухвалі речей і документів – доповнити ч. 1 ст. 165 КПК нормою про те, що особа, яка зазначена в ухвалі слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів як володілець речей або документів, зобов'язана негайно, а у разі, коли надання тимчасового доступу до речей і документів потребує технічної обробки значного обсягу інформації або пошуку інформації серед значної кількості даних, у строк, погоджений із особою, зазначеною у відповідній ухвалі слідчого судді, суду, надати тимчасовий доступ до зазначених в ухвалі речей і документів особі, зазначеній у відповідній ухвалі слідчого судді, суду; щодо виділення особливого правового режиму речей і документів, вилучених у межах тимчасового доступу до речей і документів – слідчий після тимчасового доступу у формі вилучення (виїмки) остаточно вирішує питання про те, чи мають ці речі та документи значення для кримінального провадження, і звертається до слідчого судді із клопотанням про арешт майна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» «Про верховенство права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr)
2. Ухвала Іванківського районного суду Київської області від 12 квітня 2017 р. (Справа № 366/3271/15-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65945413>
3. Ухвала слідчого судді Балаклійського районного суду Харківської області від 12 лютого 2016 року (Справа № 610/810/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64968792>
4. Ухвала слідчого судді Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 18 грудня 2015 року (Справа № 524/10096/15-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54696976>
5. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 19 грудня 2016 року (Справа № 757/62871/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64156244>
6. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 25 травня 2017 року (Справа № 202/3438/17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66716570>
7. Ухвала слідчого судді Інгулецького районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 29 червня 2017 року (Справа № 213/1719/17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67467263>
8. Ухвала слідчого судді Придніпровського районного суду м. Черкаси від 14 березня 2017 року (Справа № 711/1950/17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65354688>
9. Ухвала слідчого судді Ордонікідзевського районного суду міста Маріуполя Донецької області від 15 червня 2017 року (Справа № 265/4103/17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67174261>
10. Ухвала Ленінського районний суд м. Запоріжжя від 10 березня 2017 року (Справа № 334/1466/17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65370941>
11. Татаров О. Особливості досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом 2012 року / О. Татаров // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – №4. – С. 63–70. – С. 69–70.
12. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.: монографія / І.В. Гловюк. – Одеса : Юридична література, 2015. – 712 с.
13. Хабло О.Ю. Тимчасовий доступ до речей і документів у кримінальному провадженні / О.Ю. Хабло // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2014. – Вип. 63. – С. 231–237.
14. Чуб А.В. Тимчасовий доступ до речей та документів як захід забезпечення кримінального провадження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. / А.В. Чуб. – Київ, 2017. – 20 с.
15. Щадило А.А. Правові та організаційні засади діяльності оперативних підрозділів у кримінальному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. / А.А. Щадило. – Київ, 2016. – 19 с.
16. Музиченко О.В. Реалізація конституційного принципу недоторканності права власності на стадії досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Музиченко Олександр Володимирович. – Харків, 2016. – 267 с.

17. Куцкір Г.М. Засада недоторканності права власності: поняття, зміст і реалізація у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Куцкір Галина Михайлівна. – Одеса, 2015. – 242 с.
18. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц [та ін.]; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Харків: Право, 2013. – 824 с.
19. Удалова Л.Д. Білоус О.В. Засада недоторканності житла чи іншого володіння особи у досудовому кримінальному провадженні / Л.Д. Удалова, О.В. Білоус. – К.: КНТ, 2015. – 180 с.
20. Фаринник В.І. Заходи забезпечення кримінального провадження у новому кримінальному процесуальному законодавстві: сутність та класифікація / В.І. Фаринник // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 1. – С. 133–142.
21. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 25 травня 2017 року (Справа № 202/3438/17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66716570>
22. Ухвала слідчого судді Балаклійського районного суду Харківської області від 25 січня 2016 року (Справа № 610/291/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64937896>
23. Рішення Європейського суду з прав людини «Україна-Тюмень проти України» від 22 листопада 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_595 – п. 49
24. Ухвала слідчого судді Коростишівського районного суду Житомирської області від 23 червня 2017 року (Справа № 280/1110/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67503390>